

EEN NEST VAN KLEERHANGERS

Over creativiteit en inspiratie

PATRONEN DOORBREKEN

Het ontwerp van de hogesnelheidstrein in Japan, de Shinkansen, is onder andere geïnspireerd op de vleugels van de uil. Uilen produceren tijdens het vliegen nauwelijks geluid dankzij hun speciale veren, waaronder veel kleine veren met 'zaagtanden'. De trein is stiller en efficiënter. Ontwerper Eiji Nakatsu zegt hierover: 'Ik begreep allereerst dat waarheid gevonden kan worden in de manier waarop het leven zichzelf inspant om voort te bestaan en verder te gaan in deze wereld. Toen werd leren van de natuur voor mij een telkens terugkerend thema.' [WWW.BIOMIMICRYINSTITUTE.ORG]

De natuur is een bron van creativiteit voor kunstenaars, ontwerpers, productontwikkelaars en voor mensen die op andere wijze bij creatieve processen betrokken zijn. Talloze ontwerpen, producten en principes vinden hun basis in de natuur. Van tijgerprint tot hogesnelheidstrein, van gekkotape tot vliegtuigdesign. Van het gebruik van natuurlijke tinten en materialen in binnenhuisarchitectuur tot het celdelingsprincipe om een groeiend bedrijf in behapbare eenheden te splitsen. Behalve voorbeelden biedt de natuur een ideale omgeving om op andere gedachten te komen. Buiten zijn maakt de geest leeg en schept ruimte voor nieuwe invallen.

Wat is creativiteit eigenlijk en waarom vinden we het zo belangrijk? Creativiteit is het doorbreken van vaste patronen in het denken. Mensen zijn van nature sterk gehecht aan vaste patronen. Dit heeft te maken met de werking van onze hersenen, waarin succeservaringen leiden tot vaste verbindingen tussen hersencellen. Steeds opnieuw volgen de signalen van buitenaf deze sporen waardoor de verbindingen steeds verder worden versterkt. Alleen door radicaal anders te denken, kunnen we de fysieke basis van deze patronen doorbreken en ontstaan er nieuwe verbindingen. We kunnen daarbij gebruikmaken van vijf creatieve basisvaardigheden: waarnemen, beelddenken, associatief denken, uitstel van oordeel en denken in alternatieven. We lichten ze kort toe.

- Creatief waarnemen. Het herkennen van dominante patronen in de eigen waarneming (en die van anderen) en het loskomen hiervan. De vraag is: hoe kan ik dit ook anders zien?
- Verbeeldingskracht ontwikkelen. Verbeelding is het vermogen zich een voorstelling in de geest te maken van iets dat niet aanwezig is. Het gaat niet alleen om visuele beelden maar ook om geluiden, geuren, smaken, tastzin, ideeën en concepten. Beeldtaal werkt veel sneller en krachtiger dan woordtaal: 'a picture is worth a thousand words'.
- Flexibel associëren. Dissociatie en resociatie zijn associatieve denkvaardigheden. Dissociatie (patroondoorkreking) helpt om bestaande patronen te ontdekken en nieuwe uitwegen te vinden. Resociatie (terugkoppeling) helpt om verbanden te ontdekken en op-

- lossingen te vinden die niet voor de hand liggen. Een koppeling met iets dat op het eerste gezicht niets met het onderwerp te maken heeft, kan behulpzaam zijn, zoals de eigenschappen van een olifant betrekken op een werkprobleem.
- Uitstel van oordeel. Het inpassen van nieuwe ideeën in bestaande denkpatronen vraagt tijd. Het oordeel komt bij nieuwe ideeën vaak te snel. Daarom is het zaak je oordeel uit te stellen.
- Divergeren. Nieuwe, alternatieve invalshoeken verzinnen. Doordenken en breed zoeken in plaats van meteen door te denken op een redelijke oplossing. [IGOR BYTTEBIER, 2002]

Uit onderzoek blijkt dat managers slechts voor 25% op het werk (tijdens vergaderingen of achter het bureau) inspiratie krijgen; de rest krijgen ze daarbuiten, vooral tijdens ontspanning. Natuur blijkt de beste inspiratiebron, daar wordt 28% van de creatieve ideeën geboren. [VAN BERGEN, 1995]

Creativiteit is onontbeerlijk om je als soort staande te houden in snel veranderende omstandigheden. Zonder creativiteit geen oplossingen voor problemen, geen ontwikkeling en innovatie. Met 'meer van hetzelfde' kom je niet verder. Zoals Albert Einstein al zei, je kunt een probleem niet oplossen vanuit het soort denken dat tot het probleem heeft geleid.

In de natuur vinden creativiteit en inventiviteit niet bewust plaats, behalve misschien bij bepaalde diersoorten met een hogere intelligentie, zoals de aap die een stok pakt om een banaan binnen handbereik te krijgen. De natuur kent wel vaste patronen en de noodzaak daarvan af te wijken als de omstandigheden daartoe aanleiding geven. Dit gebeurt echter zonder nadenken, uit oogpunt van overleven. Een klimplant die zijn weg verspert ziet, neemt gewoon een omweg. Vogels die in de stad geen takken kunnen vinden om een nest te bouwen, gebruiken materiaal dat wel voorhanden is. Er zijn voorbeelden van vogels die een nest bouwden van metalen kleerhangers of van plastic en papier. Creatief ontwerp? Wel in mensenogen. Voor de vogels gewoon een functioneel nest.

Grofweg zijn er vier manieren waarop de natuur onze creativiteit kan bevorderen:

- Als rustplaats en speelveld. Als omgeving waar we onze geest leeg kunnen maken, waar we kunnen spelen en waar we gemakkelijk op ideeën komen.
- Als metafoor voor persoonlijke ontwikkeling en organisatieontwikkeling.
- Als voorbeeld voor oplossingen, bij het ontwikkelen van nieuwe producten. Vooral op gebied van natuur en techniek maar ook voor organisaties valt hier veel te ontdekken.
- Als inspiratiebron voor nieuwe invalshoeken, zoals kunstenaars dit ervaren.

Doen Manieren om creativiteit aan te boren:

- Een gastspreker uitnodigen, bijvoorbeeld een imker, boswachter, visser of bioloog.
- Een natuurfilm laten zien als inspiratiebron voor een themabijeenkomst (zie blz. 153 voor suggesties).
- Natuurfoto's gebruiken bij een vergadering, overleg of gesprek en associatief de natuur koppelen aan het onderwerp. Bijvoorbeeld een willekeurige natuurfoto pakken en vervolgens gaan associëren met het onderwerp dat aan de orde is.

Doen Vergader een keer buiten de deur. Ga met een groep of een team een keer het bos in of het strand op en stuur de deelnemers in tweetallen op pad met een specifieke vraag waar ze over na kunnen denken. Ze krijgen het advies goed om zich heen kijken: wat zien en horen zij buiten en hoe koppelen ze dat aan hun vraagstuk? Een uur later komt iedereen bij elkaar en worden de ideeën besproken.

